

den vóór we hierna toe zijn. Ik bedoel dit. Zal er meer schoonheid komen in onze liturgie, dan moet de weg daartoe eerst gebaad worden. Want vele zijn de hindernissen.

Het gaat er voorloopig om, allerlei hinderpalen uit den weg te ruimen, die ons alle uitzicht op verbetering belemmeren.

Wij zullen nooit tot schoonheid komen, tenzij wij al het „leelijke“ radicaal opruimen. En dit staat toch wel vast, dat in geen geval het leelijke meer Godverheerlijkend is dan het schoone. Het gaat eenvoudig niet aan, te ijveren voor verrijking van onze liturgie ook in aesthetisch opzicht, wanneer we allerlei ingewortelde leelijke gebruiken en vormen bestendigen. Dit over het hoofd te zien, is den toestand nog droeviger maken.

Het schoone in de nabijheid van het leelijke geplaatst, vestigt door de contrastwerking maar des te scherper de aandacht op dat leelijke. Wij maken een smakeloos aangekleede kamer niet mooi met één artistiek schilderijtje; wij noemen zoo'n toestand liever hopeloos.

Misschien vindt iemand, dat ik „kleinigheden“ wil gaan opblazen tot belangrijke kwesties. Dan wil ik zelfs toegeven, dat het „maar kleinigheden“ zijn, maar tegelijk blijf ik er allen nadruk op leggen, dat het zeer verkeerd en nadeelig zou zijn al deze „kleinigheden“ over het hoofd te zien.

Met den wijschen naam van „reformatische wenschen“ zal ik mijn desiderata niet bestempelen, maar ik houd mij toch overtuigd, dat deze dingen de moeite van het overwegen ruimschoots waard zijn.

Wij willen toch wel in ons huiselijk leven de goede vormen in acht nemen, en probeeren in huis en op school de kinderen een „leelijke“ houding af te leeren. Wij werpen toch ook in het dagelijksch leven allerlei „veronderde“ vormen en gebruiken over boord, wanneer wij ze niet meer kunnen waardeeren, of wanneer andere levensomstandigheden en nieuwe tijden de bestendiging van dergelijke vormen overbodig zouden maken.

Waarom doen wij plotseling in ons kerkelijk leven heel anders? Waarom maken wij daar geen ernst met den goeden vorm? Waarom zijn wij daar vaak enkele tientallen jaren ten achter, bijv. in de taal van de prediking? Waarom handhaven wij daar allerlei gebruiken, alleen omdat „het altijd zoo geweest is“?

En als er van alle kanten gevraagd wordt om een anderen vorm, waarom zouden wij ons daartegen kanten, vooral als de inhoud in den anderen vorm beter tot zijn recht zou komen?

Als onze tijd een sterke mystieke neiging vertoont, zouden wij dan daarvan geen dankbaar gebruik mogen maken, ja zelfs moeten wij dat niet doen, op gevaar af, dat wij den invloed op onzen tijd verliezen? Ik weet wel, dat onze godsdienst oefeningen niet in de eerste plaats bedoeld zijn als evangelisatie-samenkomsten, maar noemen wij onze eeredienst ook niet „openbaar“, of stellen wij onze godsdienst oefeningen alleen toegankelijk voor bejegendende leden en doopleden?

Moeten wij dan niet er voor waken, dat geen vormen en gewoonten in deze samenkomsten bestendig worden, die den buitenstaanders op zijn minst een onaangename indruk geven, misschien wel afstooten?

Ik heb hierover niet geschreven, omdat ik dit het gewichtigst van alles vind, maar alleen omdat wij nog niet genoeg beseffen, hoeveel wij er door bederven!

Ik keer nog eens terug tot het maatschappelijk leven. Wanneer wij daar den vorm verwaarloosen, zal zich dat ongetwijfeld wreken op de voor ons nadeeligste wijze. Wij verspelen een goede betrekking, wanneer wij een slordig-gestelden sollicitatiebrief indienen. Als wij onze „manieren“ niet blijven te kennen, worden wij ongeschikt verklaard voor een betrekking, waarin wij veel in aanraking zouden komen met de menschen.

Hoeveel erger zou het zijn, wanneer wij door verwaarloozing van de vormen in ons kerkelijk leven onze medemenschen verhinderden tot Christus te komen. Zoo zou zich wreken het verachten van den „vorm“, dien wij zoo onbelangrijk vonden en de moeite van het verbeteren niet waard! Laten wij ook in ons kerkelijk leven streven naar vormen, die den kostelijken inhoud niet geheel onwaardig zijn!

W. E. ENGELKES.

PERS-SCHOUW.

Reformatie gewenscht.

Indien we op één terrein grondige en spoedige hervorming noodig hebben, dan is dat op het gebied der opvoeding.

Hemeltergend is het schouwspel der kinderzielverknoeierij tengevolge van het doodend conservatisme in de opvoedingsmethode. Verrukkelijk is daarom de taal van D(rewes?) in „De School met den Bijbel“:

Wanneer men slechts geduld heeft en niet verhaasten wil, wat later vanzelf komt, dan heeft men geen beugel meer noodig. Ook in de opvoeding niet. Het kind, dat zoo vroeg kon loopen, liep op

zijn achtste, tiende jaar nog niet zelfstandig — immer in beugels. Maar het kind, dat later liep, liep in eens zelfstandig.

Twee dingen — zwakte en overhaasting — belemmeren de zelfstandigheid tot groei te komen. Niet het feit, dat een klas ijverig werkt, strekt den onderwijzer tot eer, maar het feit, dat ze ijverig werkt uit eigen aanrifting. Niet het feit, dat al het proefwerk goed is — maar het feit, dat al het goede proefwerk zelfstandig gemaakt is. Het geleerde werkstuk — dat toonbare ding — dat is het, wat den onderwijzer bekoort. En dat ding wordt vaak verkregen door de zelfstandigheid te vernietigen.

Liever een slecht stuk eigen werk, dan een fraai stuk, dat op oneerlijke wijze tot stand gekomen is. Liever een eigen gedachte, dan honderd nagepraate dingen. Liever een kind, dat nog niet kan spreken, dan een klapekster, die allerlei napraat. Liever een klas met wat geroezemoes, waar kinderen en onderwijzer met ijver samenwerken, dan een geïsschloos loopende machine, die stilstaat, als de machinist een hendel verzet en weer loopen gaat, als hij een kraan open draait.

Een machine is gemakkelijker te bedienen dan een groep levende menschen. En daarom zijn zwakke opvoeders er op uit van hun levend materiaal een doode machine te maken.

‘t Is zoo gemakkelijk. Dresseeren is altijd gemakkelijker dan opvoeden. En daarom wordt de zwakke zoo licht dresseur. Bij dressuur behoeft men slechts op één ding te letten: het doel. Bij opvoeden op drie dingen: het doel — het middel — en het kind. Bij dressuur zijn alle middelen goed, die tot het doel leiden. Een van mijn familieleden, die op een kostschool was, vertelde mij van een habbelkaart, die daar gegeven werd. ‘s Morgens had de onderwijzer die kaart. Hij gaf hem aan den eersten den besten, dien hij zag habbelen. En keek er dan verder niet naar om. Deze gelukkige bezitter van de habbelkaart begon nu rond te loeren, of hij iemand zag, die praatte. En zoodra hij er een gezien had, gaf hij de habbelkaart door. Wie bij het uitgaan van de school in ‘t bezit van de habbelkaart werd gevonden, kreeg straf.

‘t Is een systeem, maar een systeem van dressuur. Alleen gericht op het doel: er zal in mijn klas niet gebabbeld worden. Babbelen behoort nu eenmaal tot de schoolsonden. En wie een klas heeft, die telt babbelen, die heeft die klas goed in de hand, die is een piet. Welnu dan — dit is een manier om een piet te worden — en een gemakkelijke. De twee dingen gecombineerd ijdelheid en gemakzucht.

Maar waar blijft de zelfstandigheid? Waar blijft de eerlijkheid, de mogelijkheid van eerlijkheid zelfs, als ik vooridurend een politieagent bij me heb, die me op de handen kijkt? Wanneer ik steeds kans loop, dat de een of andere spion mij verklikt — tot zijn eigen voordeel?

Zelfstandig denken leert men met het schema. Het schema is voor het denken, wat de wet is voor het zedelijk doen.

Wie kinderen wil leeren denken, moet hen leeren een zekere regelmaat in hun denkwerkzaamheid te betrachten. Wie iemand wil leeren zelfstandig zedelijk te handelen, die moet steeds weer de wet, den norm, naar voren brengen. Niet zijn persoon en niet zijn persoonlijkheid wil. Die moet in zijn persoon de wet naar voren brengen. Door zelf in de allererste plaats aan de wet te gehoorzamen. Die moet zelf stil gaan zitten, en zelf karig zijn in zijn woorden — en zelf ijverig zijn — en zichzelf oefenen in zelftucht.

Niet de man, die redeneert over het goede, maar de man, die het goede doet, kan leiden tot zelfstandigheid.

Niet de zwakke, die bang is, dat hem de leiding ontglipt, maar de sterke, die zich zelf onder de leiding stelt, die voelt op tot zelfstandigheid.

De zwakke gebruikt honderd middelen, de sterke één — zelf gehoorzamen.

..

De sfeer van „het heilige land“.

Nuchter en gevoelig geeft Professor Obbink in zijn reisschetsen („Bergopwaarts“) den indruk weer, die Palestina op hem gemaakt heeft.

De verwantschap des geloofs doet hem deze heerlijke taal spreken.

Palestina.

Men heeft mij de laatste weken dikwijls gevraagd: is het bezoek aan het Oosten je megevallen? Die vraag brengt mij altijd min of meer in verlegenheid, omdat het eigenlijk geen vraag is. Als men er mee bedoelt: heb je satisfactie van je reis, ben je bij het gedaan te hebben, dan kan ik gemakkelijk antwoord geven: Ik had niet kunnen denken, dat een bezoek aan Egypte en Palestina zoo veel waard is voor ‘t begripen van het oude en nieuwe Oosten. Voor geen geld zou ik die reis uit mijn leven willen missen. De geestelijke en wetenschappelijke verrijking is enorm en het komt mij voor dat zij die zich bezig houden met de studie van Oud- en Nieuw-Testament hun geld niet rendabeleer kunnen beleggen dan in een reis naar het nabije Oosten.

Dat geldt zowel van Egypte als van Palestina. Toen we op reis gingen, had ik mijn aandacht vooral op Egypte gericht. Palestina stond eigenlijk alleen op ‘t program als een „Ausflug“ aan het einde onzer Egyptische reis. Veel verwachting had ik er niet van. Eigenlijk gaf ik er niet veel om of we het deden of niet. Dat was nog zoo, toen we na een maand in Egypteland te hebben omgeworven, overveldig door het vele dat we hadden geleerd en genoten, ons geroed maakten voor de reis naar het heilige land. Als er toen iets tusschenbeide was gekomen, waardoor we van die reis hadden moeten afzien — b.v. troebelen e.d. —

dan zou ik dat niet erg hebben gevonden, maar er mij zeer gemakkelijk bij hebben neergelegd.

Hoe dankbaar ben ik nu, dat we ook Palestina hebben mogen bezoeken! Hoe instructief is een bezoek aan die oude, bijbelsche plaatsen, hoe vermenigvuldigen zich de gedachten als men vaart op de stille wateren van ‘t prachtige Gallileesche meer, of als men staat in de ruïnen van de synagoge te Kapernaüm, dezelfde waar Jezus placht te prediken, of als men van den top van den Olijfberg zijn blik laat dwaalen over de heilige stad, met haar zware muren en slanke torens, van den Olijfberg gescheiden door het Kedron-dal, dat zoovele geveleens opveekt, en waar de olijf- en cypresseboomen zich verheffen uit den hof van Gethsemane! Wel zijn vele van de heilige plaatsen door den prutsenden geloofsijver van roomschen en mohammedanen verknoeid tot een „huis van koophandel“ maar ondanks alles gaat er een eigenaardige bekoring uit van dit land, dat bij iedereen stap herinneringen en beelden oproept uit de bijbelsche oudheid, ook voor hen die als ik, zeer kritisch gestemd zijn inzake de historische juistheid van allerlei „heilige“ plaatsen en dingen.

Wat dat laatste punt betreft: De scherpsinnigheid waarmee men alle mogelijke en onmogelijke plaatsen en voorwerpen hun historische plaats aanwijst in de gewijde geschiedenis, is komiek en ergelijk tegelijk. Naast plaatsen, die met meer of minder historische betrouwbaarheid aanwijsbaar zijn (de muur van Salomo's tempel, thans de z.g. „klaagmuur“ der Joden, Gethsemane, de Jakobshon te Sichem, de Mariabron te Nazaret, de synagoge te Kapernaüm, de spelouk van Machpelah), wordt munt geslagen uit een lange reeks gefingeerde „heiligheiden“: de eikeboom van Mamre, de voetafdruk van Jezus hemelvaart op den Olijfberg, het „huis van den rijken man“ uit de gelijkenis, de grot van Elia aan de beek Krith, het huis van Naïman den Syrier, de opperzaal waar ‘t „laatste avondmaal“ werd gehouden, de plaats waar Martha Jezus ontmoette (Joh. 11:20), het veld van Boëz, waar Ruth aren las, de velden van Efrata, waar de herders de kudden weidden, de put, waarin Jozef werd geworpen, enz. enz. Men wijst twee verschillende plaatsen waar ‘t huis zou hebben gestaan, twee plaatsen voor ‘t heilige graf, enz.

Een protestant, die naar Palestina gaat om dergelijke dingen te zien, wordt wel zeer ontgoocheld, maar het heilige land ontleent zijn aantrekkingskracht niet aan deze dingen, die op dezen historischen bodem onvermijdelijk zijn, en die men op den koop toe moet nemen.

Ook zonder dat is het een zeer eigenaardige, ja wonderlijk genot, Palestina te bereizen. Vergleken bij Egypte is er betrekkelijk weinig merkwaardigs te zien: de overblijfselen uit denouden tijd (van bouwwerken e.d.) reiken — in tegenstelling met Egypte — slechts bij uitzondering tot de dagen van Jezus terug, inscripties, die in Egypte in overvloedige menigte voorkomen, behoren hier tot de zeldzaamheden; er is uiterst weinig wat met onwrijfelbare zekerheid kan worden geïdentificeerd. En toch gaat van dit land een bekoring uit, veel sterker dan ik had kunnen denken. De eerste weken na mijn thuiskomst zwerven mijn gedachten, als ze maar even kans zagen te ontsnappen, altijd weer naar het Oosten terug, en — wat mij zelf verbaasde — veel meer naar Palestina dan naar Egypte. Ik ben er mij zeer goed van bewust, dat dat niet enkel wetenschappelijke belangstelling is, zelfs niet in de eerste plaats; ‘t is de belangstelling van een christenmenschen in het land waar onze Heiland leefde en predikte. ‘t is de emotie van het betreden van denzelfden bodem dien Jezus eens betrad. En niet alleen Jezus, maar ook allerlei andere bijbelsche gestalten rijzen daar met groote duidelijkheid voor ons oog. Staande op een of andere historische plek, maakt men onverhoeds aan ‘t droomen, de oude beelden rijzen zich aanen, wat lang dood was, gaat weer leven, en de droomer zelf leeft dat alles mee.

Den eersten nacht, dien ik te Jeruzalem doorbracht, heb ik niet veel geslapen. Hoe zou dat ook? ‘t Had zoo lang gehoopt, Jeruzalem met eigen ogen te zien. Nu was ik er... En voor mijn verbeelding rees het oude Jeruzalem op, de stad van David en Salomo, de tempel in volle pracht, en ik zag de pelgrims komen van verre, en Jezus als twaalfjarige koop in hun midden. En dan verrees die kruispaal op Golgotha en ik hoorde ‘t geschreeuw der wrekkzuchtige Joden.

En den volgende dag verbaasde ik mij, dat de menschen te Jeruzalem alles zoo gewoon vinden en zoo gewoon leven, als was Jeruzalem een gewone stad. Maar voor mij was het Jeruzalem!

Een moedig woord.

De bekende en bevoegde, publicist A. J(onkman) durft het in „De School met den Bijbel“ op te nemen voor Dr Kramer's beschouwing over het vaccinatie-vraagstuk. Zonder den inhoud van Dr Kramer's brochure voor zijn rekening te nemen, stelt hij tenminste den (echt Calvinistischen!) eisch, dat de medicus op zijn terrein gezag hebbe, en de „anderen“ dit gezag zullen eerbiedigen.

Wat ik wel zeg, dat is dit.

We staan in dezen tijd opnieuw voor het probleem, dat om oplossing vraagt. Een probleem van dwang en vrijheid, zoals we er op school gebied nog al eenig hebben.

Leerdwang of onbeperkt ouderrecht.

Paedagogische dwang of zelfregering van het kind.

Staatsdwang in zake schoolbeheer of onbetengelde vrijheid van Besturen.

Zoo ook: vaccinedwang of afschaffing daarvan, geheel of ten deele.

Alle o
verander
een ande
En de
selende
dien de
gewijzigd
Wie r
trent de
ring van
bestaat
de geest
niet vol
Er is
Niet alle
maar z
volk.
vreeze
Famili
ouderrec
ding tot
schreven
Daarte
velen in
zoo groo
gebied,
king der
geveken
ook met
Verwo
ken, dat
het anti
on is
Bij di
bleem
licht, be
in verba
lijke lev
tyk met
des tijd
Dan k
persoon
wordt d
Zoo v
guarne
Ik me
moet sp
waarde
op mij
‘t Zal
Eijge
gebeeld
Dr Kr
mij te
te best
Ik ga
meening
opmerki
beschou
De op
eerste
Die
riester
Die v
logen.
En h
schap
— leel
aan de
ik in d
hooge
Allee

In zijn
literatoren
Hoogstw
Kleanthes
In „De
weergegeve
toelichting

In de
allerin
van ap
Stoicijn
streeks
sche ri
worden
tijd doe

Een
denkers
v. Chr
hymne
ongesch
derdijk
landsch
hier zo
„Koe
altijd
wel al
alle ste
uit Uw
sterfeli
gave d
U verh
U toch
rondou
leid, .

De

den, maar
geleed.
k Palestina
ief is een
n, hoe ver
n vaart op
sche meer,
e synagoge
cht te pre-
n Olijberg
l met haar
n Olijberg
vele gevoe-
ssabooten
nane! Wel
den prul
mohanne-
pophandel"
aardige be-
deren stap
bijbelsche
er kritisch
stheid van
pzinigheid
elijke plaat-
laats aan-
komiek en
et meer of
ijshaar zijn
de zgn.
de Jakobs-
faret, de
Mathpela),
eeks gefin-
Mamre, de
n Olijberg,
gelijkenis,
het huis
d waar 't
de plaats
1:20), het
velden van
en de put.
Men wijst
s zou heb-
graf enz.
at om dor-
nigoochheid,
ntrekkingen
ezen histo-
die men

tigenaardig,
sen. Vergo-
ning merk-
den ouden
tegenstel-
dering tot
a, die in
ien, behoo-
literat wou-
an worden
land een
d kunnen
mst zwier-
ans zagen
sten terug,
meer maar
f zeer goed
chappelijke
ste plaats;
nch in het
dikto, 't in
den bodem
een Jezus,
alten rijzen
oog. Staar-
rakt men
den rijzen
vier leven,
v. alom door-
n dat ook?
igen oogen
n verbeel-
stad van
pracht, en
Jezus als
an verrees
gescheenw

woord.
(onkman)
el" op te
over het
l van Dr
e nemeu,
en!) eisch,
hebbe, en
n.

het proble-
m van op school

Alle oude bekenden, en toch steeds nieuw door veranderde omstandigheden, waarom ze ook steeds een anderen vorm van oplossing behoeven te vinden.

En dat niet alleen ter oorzaak van de wisselende omstandigheden, maar zeer zeker ook, door dien de kijk op de grondgedachten der problemen gewijzigd is.

Wie nog zou willen volhouden, dat h.v. omtrent de vraag: „paedagogische dwang of zelfregering van het kind“ eenzelfde gevoel onder ons bestaat als, zeg, tien jaren geleden, die toont m.i. de geestesstromingen van den tezuwoordigen tijd niet voldoende te onderscheiden.

Er is een opschuiving van dwang naar vrijheid. Niet alleen onder onze onderwijzers en leeraren, maar zelfs onder de eerste voormannen van ons volk. Velen zien dat verschijnsel echter met bange vreeze groeien.

Parallel daarmee is de gang der geesten, die het ouderrecht en de vrijheid der Besturen in verhouding tot de overheid in hun vaandel hebben geschreven.

Daar tegenover is er echter een strooming bij velen in tegenstelde richting, die niet alleen niet zoo groot gevaar zien in Staatsbemoeiing op schoolgebied, maar zelfs van meening zijn, dat de inperking der al te groote vrijheid heel wat toekomstige gevaren kan en moet voorkomen. Zoo staat het ook met de kwestie leerplicht.

Verwondering behoeft het alsoo geenszins te wekken, dat de leuze: „Vaccinatie dwang — eisch van het anti-revolutionaire Staatsrecht“ evenzeer onder ons is aangeheven.

Bij dit alles trek ik maar één conclusie: het probleem moet worden herzien; van alle zijden be- licht; beoordeeld in het rechte licht. De theorie in verband met de grondgedachten van de Christe- lijke levens- en wereldbeschouwing; en de prac- tijk met deze en met de veranderde omstandigheden des tijds.

Dan komen we op hooger niveau. Dan wordt het persoonlijke zooveel mogelijk uitgeschakeld. Dan wordt de strijd geheild.

Zoo wenschte ik dus ook het Vaccine-vraagstuk gaarne in dezen tijd weer behandeld.

Ik meen, dat daartoe de wetenschap weer moet spreken. En aan haar uitspraken heeft ik meer waarde dan aan lekenverklaringen, vooral als deze op mij geen verheffenden indruk maken.

't Zal uit dit laatste te verklaren zijn, dat de heer Eijgenraam en Dr. Pierson zich hebben inge- heeld, dat ik als pleitbezorger van den „armen“ Dr. Kramer wenschte op te treden en dat het mij te doen was om den Anti-vaccinatie dwanghond te bestijden.

Ik gaf natuurlijk uiting aan eenige persoonlijke meeningen, maar die kunnen — als alle leken- opmerkingen — als leken opmerkingen worden beschouwd.

De oplossing van het medisch vraagstuk moet in eerste instantie komen van de zijde der medici. Die van het politiek probleem van onze ju- risten en staatslieden.

Die van de religieuze kwestien van onze theo- logen.

En hebben we deze oplossingen van weten- schappelijke zijde vernomen, dan hebben wij — leken — de volle vrijheid ons te scharen aan de zijde onzer geestesverwanten. Vandaar, dat ik in de anti-dwangbeweging een element zie van hooge waardij, indien ze blijft in haar lijn. Alleenlijk — heiligt den strijd!

Een mooi stuk commentaar.

In zijn Areopagus-rede haalt Paulus Grieksehe literatoren aan, zonder hun namen te noemen. Hoogstwaarschijnlijk heeft de apostel den Stoicijn Kleantes bedoeld.

In „De Tempel“ wordt een gebed van Kleantes weergegeven, dat op Paulus' rede een schitterende toelichting geeft.

In de eerste plaats dan verwijzen wij naar eene allerinvloedrijkste denkrichting, wier naam, bij wijze van spreken, aan niemand onbekend is, nl. de Stoicijnse. De Stoicijnse filosofie toch, omstreeks 300 v. Chr. ontstaan, is in het Romein- sche rijk een der belangrijkste cultuurfactoren ge- worden, waarvan de nawerkingen zich nog in onzen tijd doen gelden.

Een der grootste en sympathiekste Stoicijnse denkers, Kleantes (uit Klein-Azië, omstreeks 250 v. Chr.) heeft tot Zeus, den oppersten God, een hymne gericht, die ons, zij het dan ook niet geheel ongeschonden, is overgeleverd en reeds door Bil- derdijk (schoon uit de tweede hand) in het Neder- landsch is overgebracht. Wij trachten dien lofzang hier zoo getrouw mogelijk weer te geven:

„Roemruchtigste der onsterfelijken, veelnamige, altijd alkrachtige, Zeus, leidman der natuur, met wel alles siurende, wees gegroet! Want het betaamt alle stervelingen, U aan te roepen, daar wij immers uit Uw geslacht zijn, wij die alleen van al wat er sterfelijks op aarde leeft en zich beweegt, de gave der taal hebben ontvangen. Daarom zal ik U verbeelijken en Uwe kracht altijd bezingen. Naar U toch huiltert geheel deze wereld, wentelende rondom de aarde, langs welke baan Gij haar leidt, en gewillig laat ze zich door U beheer-

sen. Gij hebt dan ook in Uwe onoverwin- lijke handen, als dienaar, den tweesnijdenden, vu- rigen, altijd levenden bliksemstraal onder wiens slagen alles in de natuur rilt. Daarmede richt Gij de algemeene rede, die door alle dingen heengaat, zich mengende met de groote en kleine lichten. Daardoor zoo groot geworden, zijt Gij de opperste koning door het al heen. En er geschiedt geen daad op aarde buiten U, o God, noch aan het goddelijk uitpansel van den ether noch op zee, behalve alwat de boezen doen in hunne ontzindheid. Maar Gij weet ook het onevene even te maken, het or- deloos te ordenen en het onwelgevallige is U welgevallig. Want gij hebt al het voortreffelijke met het slechte aldus tot één geheel saamgevoegd, dat er één eeuwige bestaande rede van alle dingen wordt, welke alwie van de stervelingen slecht zijn, vlieden en prijsgeven, de rampzaligen die altijd naar het bezit van goederen verlangende, naar de algemeene wet Gods noch omzien noch luisteren, en toch zouden ze, aan haar gehoorzamende, met redelijkheid een voortreffelijk leven leiden. Ze gaan echter ontzind de een op dit, de andere op dat kwaad af sommigen ter wille van den roem zich twietzielen ijver getoosende, anderen tot winst- bejag gekeerd, zonder eer of geweten, weer anderen op lofbandigheid en de genietingen des lichaams be- lust. Ze willen nu dit dan dat, en doen telkens weer hun best om het tegendeel ervan te verkrijgen. Maar Zeus, algever, donkerwolkige, witbliksemende redt Gij de menschen uit hunne verderfelijke on- kunde, verdrijft die vader, van hun ziel, geef dat zij het inzicht erlangen, waarop vertrouwend Gij alles met rechtvaardigheid bestuurt, opdat wij door U geleerd, U met eere vergelden, voortdurend Uwe werken verheerlijkende, zooals het een sterveling past, daar er geen andere grootere gave is voor de stervelingen, noch voor de goden, dan altijd de algemeene wet in rechtvaardigheid te verheer- lijken.“

Welnu, de dichter van deze hymne, uit een religieus oogpunt zoo vaak geprezen, leeraarde, zooals alle echte Stoicijnen, dat de menschelijke ziel liehemelijk is, op grond van de erfelijkheid en van het feit, dat aandoeningen lichaam en ziel beide treffen; diezelfde denker verzekerde (even- als zijn leermeester Zeno, de stichter der Stoicijn- sche school) dat de voorstellingen in letterlijken zin afdraken in de ziel zijn; diezelfde diep re- ligieuze geest beschouwde eveneens God als een „pneuma“ d.w.z. als een allerfijnste stof, die alle dingen doortrekt of juistert, waaruit alle dingen zijn ontstaan en zich weer in oplossen.

B. W.

Tweeërlei strooming.

Dat in onze Gereformeerde kringen tweeërlei strooming (gelukkig vredelievend) naast elkander golft, ontgaat natuurlijk ook den buitenstaander niet. In „De blauwe Vaan“ geeft W. B. in de rubriek „Geestelijk Leven“ de volgende belangwekkende teekening:

Een enkele maal gebeurt het ons, blauwen van de N. V., dat wij in aanraking komen met blauwen van de z.g. „Christelijke“ verenigingen. In de Blauwe Week ontmoeten wij elkaar over het gehele land, in de drankweerscomité's plaatselijk. In verband daar- mee kan het van belang zijn dat ik in deze rubriek iets meedeel over het geestelijk leven onder onze orthodoxe, Calvinistische landgenoten.

Gewoonlijk treffen ons alleen de min of meer belachelijke bekrompenheid, waarmee men zich in die kringen bezig houdt. Toch is het van onze zijde een even grote bekrompenheid, wanneer wij menen, dat de „Christelijken“ altijd de dompers en de duisterlingen zijn. Ik wil trachten aan te tonen, dat er in die kringen een buitengewoon belangrijk vraagstuk leeft, dat dikwels de achtergrond is van wat wij van hun geestelijk leven merken.

Een kwestie, waarover ontzaglijk veel te doen is geweest in de Calvinistische kring, is die van het vrouwenkiesrecht. Met allerlei teksten uit den Bijbel is aangetoond, dat de vrouw niet op één lijn staat met de man, dat zij niet mag deelnemen aan het openbare leven, dat haar plaats is in het gezin als de aan het hoofd des huizes ondergeschikte. Talrijke brochures, krantenartikelen, redevoeringen en pre- ken hebben deze stelling er bij het gereformeerde volk ingehamerd. Zoo nu en dan duikt de oude vraag nog eens weer op. Van grote praktische be- tekenis in ons openbare leven is zij niet meer, nu in onze wet het vrouwenkiesrecht is vastge- legd. Er zal mogelijk hier en daar nog een goed- gelovige vrouw zijn, die om des gewetenswil weigert van haar kiesrecht gebruik te maken, over het geheel genomen hebben de gereformeerden het eertijds vurig bestreden instituut aanvaard.

Toch is het een harde bittere pil geweest om te slikken. Prof. Bavink, de gestorven hoogleraar van de Vrije Universiteit, die het eerst in ons land het vrouwenkiesrecht heeft verdedigd, heeft er heel wat over moeten horen. Wat is ten slotte de diepere beginselvraag, die hierachter ligt? Wie meent, dat het alleen maar om een oud, afgedaan, beschim- meld dogma gaat, vergist zich wel heel erg. Maar de moeilijkheid, waarmee in het bijzonder de gere- formeerde jongeren hebben te worstelen, is de botsing tusschen hun Christendom en de moderne wereld.

Hun Christendom, hun gereformeerd geloof, is niet dood en oudbakken. Mensen als de zo even ge- noemde prof. Bavink, als de nog levende pro- fessoren Buytendijk en Bouman van de Vrije Univer- siteit, letterkundigen als Geerten Gossaert, zijn niet min of meer achterlijke individuen, die maar napra- ten de geloofsleer die hen wordt voorgepraat. En de jonge mannen en vrouwen uit dit volksdeel, dat nog vasthoudt aan z'n kerk, staat in be- schaving en ontwikkeling stellig niet achter bij die z.g. verlichte, sigarettensmokende, de bioscoop vul- lende en drakerige romans lezende, onkerkse groep. Zij houden uit innerlijke overtuiging vast aan hun Christendom, dat voor hen een stuk leven is. Hun Christendom richt hun aandacht op het boven- wereldse, de grote vragen voor hen zijn die van dood en hiernamaals, van zonde, oordeel, genade. En zij voeden hun geestelijk leven uit Bijbel en belijdenisgeschriften.

Nu staat daar buiten hen de moderne wereld. Die zich niet bezig houdt met wat voor de Calvinist de grote vragen zijn. „De wereld“ — men heeft haar vroeger teruggewezen, afgestoten als het ter- rein der zonde. Dat kon misschien, zolang die wereld rustig was, en de mensen rustig leven liet. Maar de moderne wereld is een geweldig samenstel van allerlei krachten; de wereld is een stoffelijke belan- geneenheid geworden, en als Duitsland, Oostenrijk, Rusland als kopers van de wereldmarkt verdwijnen, lijden daardoor mede de volkeren van Holland, Frankrijk, Engeland, Amerika. En zo staat daar als vraag, waarmee iedereen, ook de gereformeerde Christen, te maken heeft, de vraag der productie- regeling, de vraag van kapitaal en arbeid, van socia- lisme en internationalisme. Die moderne wereld brengt een wetenschap van natuur en heelal, los van Bijbel en Kerk, dikwels geheel ingaande tegen de oude voorstellingen, en de vraag voor de gere- formeerde wordt: hoe die beide te rijmen. Die moderne wereld heeft een eigen wijsbegeerte, die uitgaat van de menselijke geest, die zichzelf wetten stelt, en dat botst met het orthodoxe openbarings- geloof. Die moderne wereld heeft een eigen let- terkunde, die de vragen van maatschappij en weten- schap en wijsbegeerte verspreidt onder het volk, en als dit volk de geleerde dingen niet verteren kan, de romans zitten vol van de ideeën, die leven in de tijd, en zij schokken het oude over- geleverde geloof.

Ze ontstaat deze pijnlijke innerlijke botsing; men wil z'n Christendom uit overtuiging handhaven, en men kan de grote waarde van de moderne kultuur niet ontkennen, men kan ze niet missen zelfs. Hoe moeten die beide verzoend worden? Kan dat, mag dat?

Deze vraag zat er ook achter het vrouwenkies- rechtmoes. De moderne maatschappij maakte de gelijkberechtiging van vrouw en man noodzakelijk. En het gereformeerde Christendom heeft moeten aanvaarden. Deze zelfde botsing zullen wij een volgende maal zien afspelen op het gebied der letterkunde.

Herlevend Hongarije.

Het is een verkwikkend en bezielend schouwspel, te zien hoe Hongarije, mee door invloed van onze Nederlandsche Kerken, tot reformatie komt.

Prof. Hoekstra, lid van het Nederlandsche Co- mité tot steunbieding aan de Geref. Kerk in Hon- garije, houdt de lezers van „De Bazuin“ gere- geld op de hoogte.

De belangstelling voor de uitbreiding van Gods Koninkrijk in Hongarije neemt onder ons toe. Van verlaauwen geen sprake.

De liefde voor de Hongaarsche kinderen, die zoo veel moesten lijden en nog lijden, is onver- minderd.

Dr. Kallay heeft dit in de laatste maanden onder- vonden. Op zijn sprektogten voor de Hongaarsche kinderen heeft hij zooveel meeleven met Hongarije ontmoet, dat hij nog eenigen tijd hier blijft om de actie voort te zetten.

De Zeeuwsche reis was voor hem vermoeiend naar het lichaam, maar sterkend voor de ziel. Hij heeft ondervonden welk een warm hart er onder onze Zeeuwen voor de Hongaarsche zaak klopt. Er is mild geofferd. Vele kinderen komen straks naar Zeeland, niet alleen om de vermaarde Zeeuw- sche boterhammen te eten, maar ook om in het Gereformeerd kerkelijk leven ingeleid te worden.

Voor sommige kinderen was het verblijf in Neder- land reeds tot een eeuwigen zegen. Moge nog menig Hongaartje hier in Nederland den Heere Jezus als zijn Heiland vinden. Een omgeving, waar echte godsvrucht bloeit, kan op een kind een stem- pel zetten dat onuitwischaar is.

Tot dusver was het in de eerste dagen nog al moeilijk zich verstaanbaar te maken aan de kleine Hongaren. 't Hongaarsch is zoo'n vreemde taal. Moeilijk uit te spreken. Heel andere zinsbouw dan de onze. Nu is dat niet zoo heel erg, want de Hollandsche moeders zijn in de taal der gebaren vindingrijk. 't Kwam wel terecht, maar 't was toch lastig.

Het is daarom verblijdend, dat Dr. Galambos de moeite genomen heeft een Nederlandsch-Hon- gaarsch Woordenboekje samen te stellen, waarin de voornaamste woorden en uitdrukkingen zijn opge-

De HOFBERG-Orgels

zijn de voornaamste
instrumenten van den
tegenwoordigen tijd.

Firma A. DE ZEEUW (N. G. Klijn)
:: Rosestraat 42a - Rotterdam ::

